

ДЬУЛУРҢАН

түһүлгэ дуораана

Ил Дархан Кубога: Кыайыылаах — Дмитрий Кокарев

Судаарыстыбаннай ойуулуур-дьүһүннүүр түмэлгэ Ил Дархан Кубогар саахымакка күрэхтэһиитэ, атыннык эттэххэ эр дьонно Россия Кубогун иккис түһүмэбэ тобус күн ытыллан түмүктэннэ. Манна дойду 12 регионуттан барыта 58 саахыматчыт күөн көрүстэ. Ол иһигэр алта международнай гроссмейстер кыттан, күрэхтэһиини киэргэттэ.

күүстээхтэр кэжкэлэригэр 6-лыы очукуолаах **Антон Шомоев**, **Владислав Жирков** (Саха сирэ), **Баира Кованова** (Саратов) уонна **Айсен Местников** (Саха сирэ) киридилэр.

Кыайыылаах **Дмитрий Кокарев** чороон, кыһыл көмүс мэтээл уонна 250 тыһ. солк. харчынан бириис туттарылынна. Иккис миэстэлээх **Алексей Гребнев** чороонунан, үрүн көмүс мэтээлинэн уонна 200 тыһ. солк. харчынан наһараадаланна. Үһүс буолбут **Дмитрий Кряквин** чороонунан, бороонса мэтээлинэн уонна 150 тыһ. солк. харчы бирийинэн бэлиэтэннэ.

Сүрүн кыайыылаахтарга бириистэри Саха Республикатын Правительствотын председателин солбуйааччы **Сергей Местников** туттарда.

Ити курдук, 4-тэн 10-ка диири миэстэни ылбыт саахыматчыттар эмиэ наһараадаба тигистилэр.

Ил Дархан Кубогар саахымакка улахан таһымнаах күрэхтэһи иккис сылын үрдүк тэрээһиннээхтик ытыллына. Кубок программата сүрдээх киэн буолла. Ол курдук, анардас күрэхтэһи эрэ буолбакка, маастар-кылаастар, гроссмейстердар сеанстара, тренердэргэ уонна судьуйаларга аналлар семинардар тэрилиннилэр.

Саахымат биһиги республикабытыгар сайдар. Ону буолан ааспыт күрэхтэһи көрдөрдө дикхэ сөп.

Бөлөхтөргө кимнээх кыайдылар?

Балаһыанна ыһытынан, турнир түмүгүнэн туспа бөлөхтөргө кыайыылаахтар уонна иккис-үһүс миэстэлээхтэр ыһаарылыннылар.

Дьахталларга: I миэстэ — **Баира Кованова** (Саратов), II миэстэ — **Олеся Монсева** (С-Петербург), III миэстэ — **Полина Пак** (Саха сирэ).

Бэтэрээннэргэ: I миэстэ — **Александр Якименко** (Москва), II миэстэ — **Владимир Таппыров** (Саха сирэ), III миэстэ — **Галина Струтинская** (Москва).

Уолаттарга: I миэстэ — **Давид Местников**, II миэстэ — **Владислав Томский**, III миэстэ — **Альберт Постников** (бары — Саха сирэ).

Кыргыттарга: I миэстэ — **Эмма Киселева** (Приморская кыраай), II миэстэ — **Татьяна Шиманская** (Хабаровская), III миэстэ — **Валерия Слепцова** (Саха сирэ).

Петр ПАВЛОВ.

Анастасия РЫЖИКОВА («Мой спорт») хаартыската.

сонуннар ситимнэрэ

Тимур Николаев — мунутуур кыайыылаах

Ааспыт оробул күннэргэ «Өрөгөй» спорт уорабайыгар «Ханалас Хапсабай» 1-кы Бүтүн Россиятаабы аһаҥас турнир ытыллан түмүктэннэ. Быылгы, саҥа таһымна тахсыбыт түһүлгэбэ Алтайтан, Бурятиятан, Тываттан, Монголиятан, Узбекистантан, Кыргызстантан бөбөстөр кытыннылар.

Күрэхтэһи эр дьонно уонна аһаҥ саастаахтарга ытыллына. Итиэннэ икки ыйааһынна мунутуур кыайыылаахтары быһаары буолла. Онуоха 75-кэ диири кг ыйааһыннаахтарга 68 бөбөс кыттыбытыттан, Үөһээ Бүлүүттэн төрүттээх спорт маастара **Тимур Николаев** быһаарыылаах хапсыһыга бурят С. Ульзетуевы охторон, бастаата. Онтон ырахан ыйааһыннаахтарга Бурятия ааттааба **Балдан Цыжинов** кыайда. Бүтэһик кириистиигэ кини биһиги **Александр Халыев** тытын хотто.

Мунутуур кыайыылаахтар 300-түү тыһ. харчыга туоһу сургуунан, батыһанан уонна бриллианнаах мэтээллэринэн наһараадаланнылар. Манна даһатан эттэххэ, ыйааһыннарыгар бастаабыттар — убаһанан, иккистээбиттэр 50-ни, үһүс буолбуттар 30-түү тыһ. солк. харчынан бэлиэтэннилэр.

Күрэхтэһи кэмигэр хапсабай сайдытыгар киэн кэпсэтиилэр тэнийдилэр. Аны сайын Кыргызстанна норуоттар икки ардыларынаабы турнир, онтон эһиил Дьокуускайга аан дойду чемпионата буолара быһаанна.

«Дьулурҕан».

Үөдэй оҕолоро инники күөһүнэ

Олунньу 3-4 күннэригэр Дьокуускайга, 14-17 саастаах уолаттар уонна кыргыттар ортолоругар гиирэ спордугар өрөспүүбүлүкэбэ биридинилээн уонна хамаанданан бастыыр иһин күрэхтэһи буолан ааста. Барыта 135 эдэр спортсмен помостка табыста.

Ханалас улуһун Үөдэй орто оскуолатыттан кыргыттарга: 58 кг **Светлана Петрова** — иккис миэстэ (48 өрө аста), бу ыйааһынна **Диана Прохорова** — алтыс, оттон 63 кг **Александра Изотова** — төрдүс миэстэбэ табыстылар.

Үөдэй орто оскуолатыттан уолаттарга: 85 кг **Михаил Филиппов** — 3-с миэстэ (икки көрүн түмүгүнэн), бу ыйааһынна **Дмитрий Кельцинов** — 6-с миэстэ, 63 кг **Кирилл Осипов** — 8-с миэстэ, 58 кг **Ярослав Попов** 27 кыттааччыттан — 9-с миэстэ буоллулар.

Онтон Покровскай куорат 1-кы №-дээх оскуолатыттан: 78 кг **Дьулурҕан Иванов** —

1-кы миэстэ, 73 кг **Николай Иванов** — 2-с миэстэ, 68 кг **Сандал Еремеев** — 6-с миэстэни ылары ситистилэр.

Ханалас улуһун сүүмүрдэммит хамаандата (сүрүн састаап Үөдэй орто оскуолатын үөрэнээччилэрэ) олус үчүгэйдик кыттаннар, түмүккэ II миэстэ буоллулар. Аны сайын ытыллыахтаах Саха сириин үөрэнээччилэрин спартакиадагыгар кыттарга 8 путевканы ылылар. Ити курдук, Үөдэй орто оскуолатыгар Оксана Петрова тириэньэр-преподавателинэн үлэлиэбиттэн гиирэ спорда тэтимнээхтик сайдар.

Уйбаан УЙГУУРАП. Ханалас.

эдэр корреспонденттар суруйаллар

Хайыһар тулуурдаах буоларга көмөлөһөр

Бүгүн «Дьулурҕан» хаһыат ааҕааччыларыгар тапталлаах эһээбин, Бүлүү куоратын олохтообун, чөл олоҕу оро тутуу спорт бэтэрээнин Шамаев Филипп Егоровичи билиһиннэриэхпин баҕарабын.

питтэн дьарыктаммытым. Биһиги саҕана оҕолор бэйэ-бит сыырдыыр уонна кыра кылаастан физкультура уроугар хайыһардыыр этибит.

— Ситиһилэрин туһунан кылгастык кэпсээ эрэ.

— Мин хайыһарга бастакы разряды 1984 с. толорбутум. Дьокуускайга республикатааҕы күрэхтэниигэ, улууска ытыллар куоталаһыыга элбэхтик миэстэлэспитим. 1984 с. республикага тутуу тэрилтэлэрин икки ардыларыгар кыһынны многоборьега иккис миэстэни ылбытым. Онно буулдьанан ытыы, перекладинага тардыны уонна 10 км хайыһарынан сүүрүү кириэһэрэ. Ити үс көрүнү түмүгүнэн иккис миэстэ буолбутум. Дьининэн, бастаабыт уоллуун баалбыт тэннээн хаалбыта, ол гынан баран күрэхтэһии балаһыанньатынан кэнники старттабыт киһи иккис буолуохтааҕа. Уонна республикага бэтэрээннэргэ хайыһарынан сүүрүүгэ хаста даҕаны миэстэлэспитим. Эл-

бэх күрэхтэһиилэри улууска да, республикага да элбэхтик тэрийсипитим.

— Ханнык улахан күрэхтэһиилэргэ кыттыбыккыны?

— Саха сирин хайыһарга күрэхтэһиилэригэр.

— Тренерин ким этэй? Кимнэ майгынынааххын баҕарар этигиний?

— Хайыһар тренерэ дьин биһиги саҕана суох этэ. Уруокка физкультура учууталлара үөрэтэллэрэ. Кумирдарбыт дьин, телевизор баар буолтун кэннэ, ССРС хамаандатын хайыһардыытара этилэр, кинилэргэ майгыныны сатыыр этибит.

— Наҕараадаларын, бири-истэрин туһунан кэпсииний?

— Биһиги күрэхтэһэр эрдэпитинэ лиэнтэ биэрэллэр этэ, мэтээл дьин кэнники баар буолбута.

— Саамай күндүтүк саныыр наҕараадаан?

— Миэхэ бары наҕараадаларым күндүлэр. Ханнык баҕар күрэххэ үс иһигэр киридэспинэ олус үөрэр этим.

— Спордунаан, хайыһарынан дьарыктанар туохха туһалааҕый?

— Спорт киһи эт-хаан уонна өй-санаа өттүнэн сайдарыгар күүстээх буоларга көмөлөһөр. Оҕолорго да, улахан дьонго да хамаанда туһугар эппиэтинэстээх, дьулуурдаах буоларга, патриотическай өйү-санааны иитэр спорт. Хайыһардыыр киһи тулуурдаах, уһун тыынаах, түргэн-тарҕан буоларга үөрэнэр. Уонна бэрээдэ-

тээх, толоругас буолуохтаах. Хайыһардыыт киһи урут хайаан да булгуччу зачекка 50 км Чочур Мыраанна сүүрэр этибит.

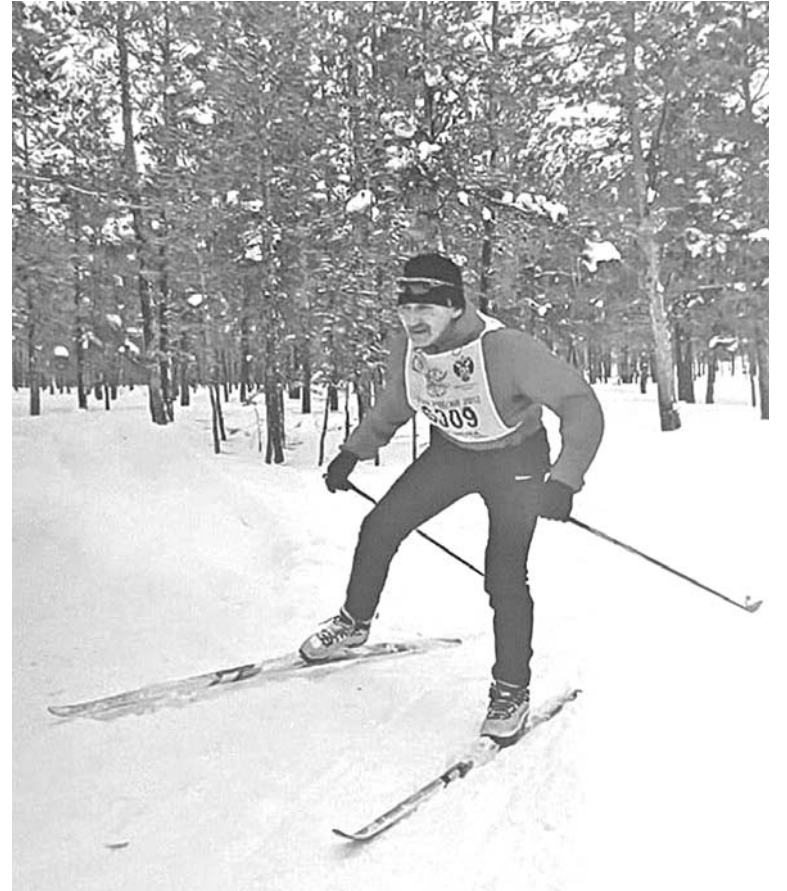
— Оҕолорго анаан баҕа санаан?

— Билигин оҕолорго элбэхтик салгына сылдьан спордунаан дьарыктаналларыгар баҕарыам этэ. Саалаҕа эрэ буолбатах, таһырдыа дьарыкта-

нар өссө туһалаах. Доруобай, чэ-гийнэ буола улааттыннар.

— Кэпсээниң иһин баһыыба, бары үтүөнү баҕарабын.

Сайына ШАМАЕВА,
Г.И. Чиряев аатынан
Бүлүү 1 №-дээх оскуолатын
9-с кылааһын үөрэнээччитэ.

Спорду суолталыыр оскуола

Оскуола оҕолор билии-көрүү ылар сирдэрэ эрэ буолбакка, талааннара арыллар, ыра санаалара олоххо кириэр сирдэрэ. Бу ыстатыйага биһиги куорат биир бастын оскуолатын үөрэнээччилэрэ улахан күрэхтэһиилэргэ кыттан, оскуола аатын чиэстэбит, устуоруйатын үгүһүн байыһыт түгүннэрин туһунан үллэстиэхпитин баҕарабыт.

Билигин кэм киһитэ чэбдик олоҕу оро тутар, эт-хаан чэгийн буолууга өй-санаа аһаҕас буолуутун мэкиттэ, олоххо ситиһии төрүөтэ буоларын өйдүүр. Ол аныгы оскуола иитэр-үөрэтэр үлэтин өнөтө буолара биллэн турар суол.

Дьокуускай куорат 38 №-дээх оскуолатыгар физкультура учууталлара үөрэнээччи дьобурун таба көрөн, сайыннарар сыаллаах дьарыктыыллар. Александр Николаевич Кузьмин уонна Анатолий Михайлович Кириллин бэйэлэрэ спорду оро тутар, спорт араас көрүннэригэр дэгиттэр талааннаах, тус бэйэлэрэ кэккэ ситиһиилэрдээх спортсменнар. Ол иһигэр чөлчөк атлетика, баскетбол, волейбол, футбол уонна да атын көрүннэринэн утумнаахтык дьарыктыыллар. Кинилэр эти-хааны сайыннарарга үөрэтэринэн мунурдаммакка, куоталаһыы, туруулаһыы,

дьулуһу тыынын ингэрэллэр, хамаандага үлэтииллэригэр эппиэтинэһи сүгүргэ, наада тирээтэбинэ бэйэ толкүйун холбуу охсон кыайыыга дьулуһарга үөрэтэллэр.

— Физкультура учууталын быһыытынан үлэбэр үөрэнээччи доруобуйата бастакы миэстэни ылар, — диир Александр Николаевич. — Оҕолору эт-хаан өттүнэн эрэ буолбакка, майгы-сигили, киһи буолуу бастын өрүттэрин сайыннарарга үлэлэһибин. Ол көнүл буолуу, күүстээх санааланы, утарсааччыны ытыктааһын, балыыра суох кириэһи. Спорт — бэйэни ииттиһии, салайыныы эйгэтэ эбээт. Үөрэх программатын биэр уратытынан, 38 №-дээх оскуолага физкультура уроктарыгар спорт маассабай көрүннэригэр: волейболга, баскетболга, мини-футболга ордук болҕомто ууруллар. Маны

таһынан гимнастиканы, чөлчөк атлетиканы уонна өбүс төрүт оонньууларын эмиз хайаан да киллэрэбит. Оҕолор спорт араас көрүнүн борубалаан, бэйэлэрэ сөбүлүүр, кыахтарыгар, майгыларыгар сөп түбэһэр көрүнү булалларын ситиһэбит, дьанынан дьарыктанар баҕаны үөскэтэргэ дьулуһабыт, — диир Александр Николаевич бэлиэтиир.

Күһүн, үөрэх дьылын саҕаланыытыгар, сүүмэрдир күрэхтэһиилэр ытыллаллар, оннук муниципальнай уонна республиканскай күрэхтэһиилэргэ бэлэмнэнэр хамаандалар састааптара таньыллар.

— Үөрэнээччи оскуола сааһыгар олоһун онкула ууруллар, киһи личность буола сайдарыгар спорт оруола улахан. Мин тус бэйэм холобурбу-

нан, сүбээн-аманан даҕаны оҕоо көмөлөһөргө, чөл олох суолун тутуһарга көмөһүүһүн баҕарабын, — диир санаатын үллэстэр Александр Николаевич.

Дьокуускай куорат 38 №-дээх оскуолага бары өттүнэн тэтимнээхтик сайдар. Аныгы олоххо сөп түбэһэн спорту интэриэстээх төрөппүттэр бааллара киһини үөрдэр. «Аҕа сүбэтин» кытта байыаннай-патриотическай тэрээһиннэри ытыталлар. Кинилэр кэлин саха төрүт оонньууларыгар маастар-кылаастары ыттан иитэр үлэни сэргэхситэллэр. Оскуолага саха төрүт оонньуула сайдаллара киһини үөрдэр. Александр Николаевич өссө элбэх үөрэнээччини хабар үлэ ытыллыахтааҕын тоһоҕолоон этэр:

— Аныгы үйэбэ учуутал миэстэтигэр туруо суохтаах. Биһиги тас эйгэни кытта тэннэ сайдыахтаахпыт уонна табыгастаах пособиелары, методическай ыйыылары туһаныахтаахпыт. Ити эдэр учууталларга көмөлөһөр уонна үөрэх хаачыстыбатын үрдэтиигэ көмөлөһөр. Оскуолабыт спортивнай программата сайдар. Биһиги коллегабынаан Анатолий Михайловичтыын үөрэнээччилэр бары спордунаан дьарыктаналларыгар, баҕа санааларын уонна сайдыыларын үрдүк таһымга таһааралларыгар бары кыһамныбытын уурабыт.

Ол курдук биһиги оскуолабыт спортивнай ситиһиилэринэн киэн туттар. Үгүс үөрэнээччилэр спордунаан дьарыктаналлар, үрдүк көрдөрүүлэнэллэр. Атын предметтэргэ үөрэти эмиэ үрдүк таһымнаахтык ытыллар.

Александр Николаевич уонна Анатолий Михайлович оҕолору, ыччаты кытта үлэбэ улахан уопуттаахтар, кинилэр идэлэрин таһымын мэлдьи үрдэтэллэр. Учууталларбыт сыралаах үлэлэринэн оскуолабыт үгүс үөрэнээччилэрэ араас күрэхтэһиилэр кыайыылаахтарынан, призердарынан буоллулар.

Кира ВАСИЛЬЕВА,
Самира ИННОКЕНТЬЕВА,
Дьокуускай куорат
38 №-дээх оскуолатын
10 а кылааһын үөрэнээччилэрэ.

«азия оҕолоро» оонньуу

Гаврил Колесов: «Азия оҕолоро» — олобум биир кэрэ-бэлиэ түгэнэ»

Быйыл сайын биһиги Сахабыт сириг киир куоратыгар «Азия оҕолоро» норуоттар икки ардыларынааҕы VIII спортивнай оонньуулар ыытыллыахтара.

Манан сибээстээн, 1996 сыллаахха бастакы ыытыллыбыт оонньуу кыттылаахтарын ахтыларын уонна быйылгы күрэхтэниигэ бэйэлэрин санааларын, этиилэрин таһаарыны салгыбыт.

Бүгүнгү биһиги ыалдьыптыт — «Азия оҕолоро» оонньууттан кынаттанан тахсыбыт биллиилээх спортсмен, Саха сириг аатырдыбыт дуобатчыт, гроссмейстер Гаврил КОЛЕСОВ.

— Гаврил Гаврильевич, дьэ, оччотооҕу, бастакы оонньууларга үөскээбит санааҕын үллэһин эрэ.

— 1996 сыллаахха аан бастакы ыытыллыбыт «Азия оҕолоро» оонньууларын уотун уматыспыт, төрөөбүт өрөспүүбүлүкэм чииһин көмүскээбит дьоллоохпун.

Оонньуу уотун боксер Балакшин Гоша, дзюдоист Бирюкова Аня, Ленскэй куораттан кыыс баар этэ, араспаанньатын чуолкай өйдөөбөт эбиппин (сүүрүүк быһылааҕа), тустуук Чукров Коля уонна мин буолан уматпыппыт. Репетицияларыбытын өйдүүбүн. «Туймаада» стадионна толору тобуоруспут дьон ортотугар оонньуу уотун тутан хаамар олус долгутуулаах этэ.

Араас изиинилэр киирэн ааспыттарын өйдүүбүн: бу биһиги өрөспүүбүлүкэбитигэр эрэ буолбакка, бүтүн Россияҕа, аан дойдуга биллэр спорт бырааһынньыгын тыһынтан өрө көтөҕүллүү, төрөөбүт Сахабыт сириг туһугар киэн туттуу, дьон-норуот, спорду таптааччыларын, хамаанда иннигэр эппиэтинэс...

— Күрэхтэни хайдах ааспыттай?

— Күрэхтэниигэ бэлэмнэнэн анал үөрэтэр-эрчийэр түмсүүнү ааспыппыт. Ха-

маандабыт састааба барыта Чурапчытааҕы спортивнай интернат-оскуолагын оҕолоро этибит: бастакы дуоскаҕа мин, иккискэ — Новгородов Сергей, үһүскэ — Богимова Маша, төрдүскэ — Иванова Алёна. Хамаандабытын аатырдыбыт улуу тренербит Кычкин Николай Николаевич сайайбыта.

Күрэхтэниит «Эллэй Ботур» Муус дьыбарыаһыгар буолбута. Балаһыанна быһытынан, 100 харахтаах дуобакка оонньообуспут. Ол иннинэ биһиги наар 64 харахтаах дуобакка дьарыктанарбыт, күрэхтэһэрбит. Бизс хамаандаттан монголларга хотторон 2-с миестэҕэ тахсыбыппыт. Бу хотторуубут Саха сиригэр 100 харахтаах дуобат сайдарыгар төрүөт буолбута дии саныбын.

Наҕараадалааһын «Туймаада» стадионна ыытыллы-

быта. Оҕотук санаабар, пьедестал үрдүкү үрдэлигэр турбатахпыттан хомойбуспун өйдүүбүн. Ол эрэри бу оонньууга кыттыбыппын хаһан да умнубаппын.

— «Азия оҕолоро» оонньуулар суолталара эн санааҕар туохханы?

— Бу — аан дойдуга оҕо спордун бырааһынньыга. Атын дойду оҕолорун кытта билсиһии, урукку өттүгэр күрэхтэһиилэргэ көрсөр оҕолорбут биһиги дойдубутугар кэлэн манньык үрдүк таһымнаах, үчүгэй тэрээһиннээх күрэхтэһиигэ кыттыбыттарыттан астыныы... Оҕо саас, спорт, сомоҕолоһуу тыһына — олобум биир кэрэ-бэлиэ түгэннэрэ этэ.

Ону таһынан куоратпыг киири хараҕар быраҕылларгына киэркэйбитэ, сана тутуулар дьэндэспиттэрэ, дьон-сэргэ сэргэхсийэн, тутта-хапта сылдьардыын уларыбыкка дылы буолбута.

Кэлин бэйэм бу оонньууларга кыттар саха оҕолоругар дьарыктарыгар көмөлөһөрүм, сүбэ-ама биэрэрим. 2016 сыллаахха буолбут «Азия оҕолоро» оонньууларга судьуйалааһынга үлэлэспитим. «Азия оҕолоро» оонньууттан кынат анньынан өрөспүүбүлүкэ араас муннагунтан аан дойду таһымнаах дуобатчыттар үүнэн тахсыбытара, кыайы көтөллөнөн Сахаларын сириг, Россияны аан дойдуга сураҕырдыбытара. Ол курдук, Ирина Платонова, Марфа Данилова, Степанида Кириллина, Наталья Шестакова, Айыына Собакина, Ксения

Нахова, Николай Гуляев, Николай Гермогенов уо. д.а.

— Гаврил, «Азия оҕолоро» эйнэхэ, тус бэйэбэр суолтата?

— Биһиги бастакы президентим М.Е. Николаев мындыр, ырааҕы өтө көрөр салайааччы буолан, бу оонньуулар билигин да ыытылла, үүнэ-чөлгийэ тураллара кэрэхсэбиллээх. Туох барыта кыраттан саҕаланар. 1996 сыллаахха ыытыллыбыт бастакы оонньууларга тэннээтэххэ, билигин бу оонньуулар таһымнара үрдээн иһэр, кыттар дойду аһаана элбиэр. Төһөлөөх элбэх оҕо спорка чугаһаабыта, бу оонньуулартан кынаттанан улахан спорка ситиһилэммитэ буолуой?!

Тус бэйэбэр бу оонньуулар элбэҕи биэрбиттэрэ, дуобат хонуутугар суолбун солонорбор биир бигэ үктэл буолбуттара. Ити бастакы «Азия оҕолоругар» кыттыбыт сылым алтынны ыйыгар Узбекистанна улахан дьонно аан дойду чемпионатыгар кыайылаах тахсан, аан дойду чемпиона ааты ылары бастакыбын ситиспитим. Онтон ыла элбэх сыл-хонук ааста, үгүс үктэли дабайан, араас элбэх кыайылары ситиһэн, күн бүгүнүгэр диэри үрдүк таһымга оонньуу сылдьарбыттан астынабын уонна онон киэн туттабын.

— Түмүккэ тугу этиэн этэй?

— Хом санаабын этэрбэр тийэбин, быйыл Дьокуускайга буолаары турар «Азия оҕолоро» оонньуулартан биһиги омук төрүт көрүмүт — дуобат туоратылынна. Эрдэ Сахабыт сиригэр буолбут оонньууларга барытыгар кыттар, өрөспүүбүлүкэбит хамаандагыгар мэтээллэри аҕалар этибит. Аан дойдуну, Европаны, Россияны «тэпсэ» сылдьан, бэйэлээх бэйэбит сирбитигэр уопуттугар буолар оонньуу-

«Дьулурҕан» досьета: Гаврил Гаврильевич КОЛЕСОВ 1979 сыллаахха Чурапчы оройуонугар төрөөбүтэ. Бизс сааһыттан дуобатынан дьарыктанар. Тобус сааһыттан РФ, СР үтүөлээх тренерэ Н.Н. Кычкин салалтатынан дьарыктаммыта. Уон сааһыгар дуобакка ССРС спордун маастарыгар кандидат буолбута. Онтон 14 сааһыгар Россия уонна аан дойду чемпиона буолан, Россия спордун маастарын нуорматын толорбута. 1996 с. Самарканд куоракка ыытыллыбыт нуучча дуобатыгар сахалартан аан бастакынан аан дойду чемпионатыгар кыайан, киниэхэ международнай гроссмейстер нуормата ингэриллибитэ. Нуучча дуобатыгар аан дойду чемпионатыгар барыта 7-тэ бастаабыта. Россия хас да төгүллээх чемпиона. Саха сириг бастың спортсменынан аһыста ааттаммыта. Тренерэ — сахалартан дуобакка бастакы гроссмейстер, СР үтүөлээх тренерэ А.Г. Азаров. Саха Республикатын физическэй култуураҕа уонна спорка үтүөлээх үлэһитэ, Чурапчы уллуһун бочуоттаах гражданина.

ларга 22 көрүн иһигэр киирбэтэхпит өйдөмөт. 2022 сыл күһүн тэрийэр кэммитит итинник быһаарыныны ылыммыта. Онтон ыла сүүрэн-көтөн, туруорсан, сурук бөҕөтө су-

руйан көрдүбүт да, хомойуох иһин, дуобат көрүнүн киллэрбэтилэр.

Сэһэргэстэ Петр ПАВЛОВ.

Билсинг, сана кинигэ

Анатолий Софронов сана кинигэтэ

«Дьулурҕан» хаһыат көхтөөх көмөлөөһүчүтэ, элбэх суруйуулар ааптардара Анатолий Софронов «Нам улууһун спордун сулустара» диэн сана кинигэтэ табыста.

Бу Саха сирин физическэй култуура хамсааһына саҕаламмыта 100 сылыгар ананан тахсыбыт кинигэ Нам улууһун бастың спортсменнарын туһунан кэпсиң, кинилэр спорка ситиһилэрин сырдатар. Таһаарыны ыйыннык-кинигэ диэххэ сөп. Манна улуус бастакы чемпионнара, Саха сирин кыайылаахтара, маннайгы маа-

стардар, рекордсменнар, Россия уонна аан дойдутаагы таһымнаах күрэхтэһилэргэ ситиһилээх спортсменнар хас биірдиһилэрэ сөбөрлөрө көстүүлээх киірибиттэр.

Кырдык, Нам улууһа саха

спордугар элбэх спорт сулуһун биірибитэ. Ол курдук, сахаттан тустууга РСФСР бастакы чемпиоҥа Николай Гоголев, боксаҕа республика тобус төгүллээх чемпиоҥа, спорт маастара Василий Васильев, сахаттан дуобакка бастакы гроссмейстер Александр Азаров, көңүл тустууга ССРС чемпионатын призеры Иннокентий Зырянов, Дыгыҥ оонньуутун алта төгүллээх мунууур кыайылааҕа Николай Дьяконов, гректии-римнии тустууга Россия чемпиоҥа Дмитрий Ушницкий, көңүл тустууга Россия икки төгүллээх чемпиоҥа, аан дойдуну чемпионатын призеры, спорт үтүөлээх маастара Петр Юшанов, ат спордугар сахалартан бастакынан «мастер-жокей» аатын ылбыт

Сергей Ядреев, мас-рестлингэ Россия хамаандатын сүрүн тренерэ Николай Константинов, оҕунан ытыгыга Россия чемпиоҥа Эрилик Күндаяана, көңүл тустууга аҕам саастаахтарга аан дойдуну чемпионатын призеры Александр Румин уо.д.а. бары Энциэли хочотуттан төрүттээхтэр.

Дьэ, кинилэр уонна да атыттар, барыта сүүсчэкэ киһи бу кинигэҕэ ситиһили суруллубуттар. Эпиһипит курдук, кинигэ ыйыннык-таһаары буолаарынан, Нам бастың спортсменнарын, кинилэр ситиһилэрин туһунан тугу эмэ билээххин баҕарар буолааххына, бу кинигэни ылан ааһааххын сөп. Быһата, бэртээхэй таһаары, халың тастаах, элбэх хаарты-

скалаах, үгүс сыһыпалардаах-чахчылардаах.

Ааптар Анатолий Михайлович Софронов туһунан билиһиннэрдэххэ, кини — спорт бэтэрээнэ, Саха Республикаһын физическэй култуураһын уонна спордун туйгуна, Нам улууһун аҕам саастаахтарга бастакынан СахаВА бочуоттаах маастара. Хомустаах нэһилиэгин бочуоттаах гражданина. «Онтуон» диэн аатынан биллэр хомоҕой тыллаах хоһоонньут, Россия суруналыыстарың, Саха сирин суруйааччыларын сойуустарын чилиэнэ, спорт туһунан үс кинигэ ааптара.

Спорду ахсаабакка сырдатар Анатолий Михайлович сана кинигэтэ күн сирин көрбүтүнэн ээрдэлиибит! Кытаанах дору-обуйаны, айар үлэтигэр өссө ситиһилэри баҕарабыт.

Петр ПАВЛОВ.

кэриэстэбил

Сырдык мөссүөнэ мэлдьитин үтүө өйдөбүл буолуо

Биһиги күндү киһибит, кэргэним, аҕабыт, эһэбит, хос эһэбит Яковлев Вячеслав Петрович тохсунньу томороон тымныгыгар, 20 чыыһылаҕа Орто дойдуттан туораабыта биір сылын туола.

гар анаммыт мэтээлинэн наҕараадалааммыта.

1970 сылга мин СГУ тыа хаһаайыстыбатын факультетын бүтэрэн, Уус Алдан оройуонугар ананан иккиэн үлэли барыһыт. Онно тийэҥ бастаан «Октябрь» холкуоска Вячеслав Петрович суоппарынан үлэлиир, ол кэнниттэн 1971 сылтан 1981 сылга диэри «Дүпсүн» совхозка таһаарас тийэр улахан массыынанан таһаарылаах үлэтэ саҕаланар.

Вячеслав Петрович Уус Алданна да, Хангалас улууһун «Булгуннахтаах» совхозугар даҕаны үлэлиригэр үксүн ыраах айанга сылдьар. Ол курдук, Амурскай уобалас Большой Невер диэн станциятыттан тыа хаһаайыстыбаҕа анаммыт комбикорм таһара, ыраах оройуоннартан от бурдук тийэрэ.

Ол да буоллар ити курдук үгүс сырылаах, сыралаах үлэ быһыгар, үлээн эрэ мунурдаммакка, олоор дэриэбинэтигэр нэһилиэк түөлбөтин үлэтигэр, кэнсиэртэргэ, туох баар ытыллар тэрээһиннэргэ көхтөөхтүк кыттыны ыла.

Ураты үчүгэй куоластаах буолан, дьон биһирэбилин ыла. Өссө ону таһынан спордунан үлүһүйэн дьарыктанара. Киһи сөбүөх, кыахтаах буолан, Вячеслав Петрович спорт эйгэтин элбэх көрүңүнэн дьарыктаммыта. Ол курдук, көңүл тустуунан, хапсаҕайынан, боксанан, гиірэнэн, хайыһарынан, акробатиканан уонна хойукка диэри дуобатынан. Сорох көрүңнэ уһулуччулаах ситиһилэһэр этэ. Уус Алдан улууһун аатыттан улуус хамаандатыгар киірэн 1981 с. буолбут Саха си-

рин үрдүнэн ытыллар «Манчаары оонньууларыгар» кыттан хапсаҕайга иккис миэстэҕэ тиксибитэ.

Үлэлээбит кэмнэрин тухары Вячеслав Петрович күргүөмнээх үлэтин иһин дьон-аймах убаастабылын ылбыта, элбэх бочуоттаах аакка тиксибитэ. Ол курдук 9-с, 10-с пятiletка ударнига буолар; 1976, 1977, 1978, 1979, 1980 сс. социалистическай үлэ ударнига диэн бочуоттаах аат инэриллибитэ; 1977, 1978 сс. оройуон «Чемпион суоппара» аатын сүкпүтэ. Вячеслав Петровичка 1978 сылга «Абаарыйата суох үлэтин иһин» диэн I степеннээх дастабырыанна анаммыта.

Таһаарылаах, албан ааттаах үлэтин иһин кини 1975, 1976, 1978, 1980 сс. Саха сириттэн ВДНХ быыстапкатыгар барар чизэтэммитэ. Элбэх грамоталар, бириэстэр, сыаналаах бэлэхтэр кини бэриниллээх үлэтин туоһулууллар. 1990 с. «Үлэ бэтэрээнэ», 1994 с. «Сэри сылын оҕото» мэтээллэрин ылбыта.

Ыраах, уһун айанга массыыналар колуонналарыгар куруук кини ытыр массыынаһын бастакынан ыталлара. Айанна сылдьан тохтобуллара, сыһыанар кэмнэргэ күнүс буоллун, түүн буоллун, сылааны туоратар кэпсээни саҕалааччы кини буолара. Айанна мэлдьи ырыалаах сылдьара, биіргэ үлэлиир дьонун сүргэлэрин көтөбөрө. Сана үөрэхтэрин бүтэрэн кэлбит суоппардарга, эдэр үлэһиттэргэ дьиннээх идэлэрин баһылылларыгар мэлдьи күөс-көмө, сүбэ-ама буолан наставник үрдүк аатын сүгэрэ.

Бал буолан өйөһөн-өйдөһөн быр-бааччы 57 сыл биіргэ олорубуппут. Икки уол оҕолорбутун иитэн, үөрэтэн, үлэит киһи онортоон, сиэннэнэн, хос сиэннэнэн, сиргэ кэлбит дьолбутун толору толордубут диібит.

Оҕолору кыра эрдэхтэриттэн аҕалара спорка дьарыктыыра. Ол курдук тустууга, боксаҕа, хапсаҕайга угуйбута. Оҕолорун үлэҕэ үөрэтэрэ, иитэрэ-такайара. От охсуутугар, мунньуутугар, оту кэбиһингэ,

оту хомуйарга, күрүө тутуутугар үөрэтэн, уолаттар туох да үлэттэн чаҕыйан турбат, үлэттэн иннибэт дьон буола улааппыттар.

Улахан уол Владислав Вячеславович аҕатын курдук суоппар буолбута.

Андрей Вячеславович, спорт үрдүк чыпчаалыгар тахсан, көңүл тустууга ССРС спордун маастара, Саха сирин спордун бочуоттаах маастара, көңүл тустууга 1998 с. АХШ-га ытыллыбыт Аан дойдуну кубогун хаһаайына, уон сыл тухары (1990–1999 с.с.) көңүл тустууга республика сүүмэрдэммит хамаандатын чилиэнэ этэ. Саха сирин көңүл тустууга чемпионатын (Н.Н. Тарскай аатынан) 6 төгүллээх кыайылааҕа, Саха сирин хапсаҕайга турнирын соҕотох үс төгүллээх абсолютнай чемпиоҥа (1990, 1995, 1998).

Билигин Андрей Вячеславович хапсаҕай Федерацияһын вице-президенинэн талыллан таһаарылаахтык үлэли сылдьар. Кини Уус Алдан улууһун уонна Дүпсүн нэһилиэгин бочуоттаах олохтооҕо. Андрейны спорка бастаан угуйбут киһинэн кини аҕата буолар.

Аҕабыт Вячеслав Петрович элбэх доҕордоох, табаарыстаах этэ. Хойукка диэри бэйэтин сааһыттан таһынан кыахтаах, күөстээх-уохтаах буолан, бэл диэтэр бэйэтигэр эдэр дьону салыһарара, убаастатара. Онтон киһи быһыгынан үчүгэй майгытынан тулалыыр дьонун, урууларын-аймахтарын кизг көбүстээх буолан, дьонно аламабай сыһыанынан сөбүлэтэрэ.

Аҕабыт сырдык мөссүөнэ, ыраас албан аата биһиэхэ — чугас дьонугар, урууларыгар, ата-старыгар, кинини билэр, убаастыыр дьонугар — мэлдьитин өйдөбүл, кэриэстэбил буолуо, аага-суола биһиги сүрэхпитигэр, дууһабытыгар мэлдьитин хаалыа.

Кэргэнэ Анастасия Васильевна, уола Андрей Вячеславович ЯКОВЛЕВТАР.

Кини Хангалас улууһун Улахан Аан дэриэбинэтигэр, II Малдыаҕар нэһилиэгэр элбэх оҕолоох, колхозтаах дьэ кэргэнигэр күн сирин көрбүтэ.

1949 сылга Улахан Аан 7 кылаастаах оскуолатыгар үөрэнэ киірибитэ. Онтон Булгуннахтаах орто оскуолатыгар көһөн, онно уон кылааһы бүтэрбитэ. Оскуолаҕа үөрэнэр кэмигэр интернакка олорбута. Ити сааһыгар гимнастиканан, үңкүүнэн дьарыктаммыта, кинигэни сөбүлээн ааҕара, сөбүлүүр уроуга — ахсаан уроуга этэ. Оскуолаҕа үөрэнэ сылдьан улахан кылаас оҕолоругар биіргээдэ тэринэнэнэр, тыаҕа мас кэрдэн, оскуола спортивнай саалатын тутуспуттара.

1960 сылга Вячеслав Петрович оскуолатын бүтэрээт, ытык иһин толоро Сэбиэскэй Аармыйа кэксэтигэр Сахалинна үс сыл сулууспалаабыта.

Аармыйаҕа элбэххэ үөрэнэн сиппитэ-хоппута, спордунан дьарыктаммыта: хайыһарга I разряды ылбыта, боксаҕа элбэх куоталаһыыга кыттан, бастыңнар кэксэлэригэр сылдьыбыта.

1963 сылга аармыйаттан кэлэн СПТУ-га үөрэнэ киірін суоппар идэтин баһылаабыта, онтон Хангалас улууһугар Булгуннахтаахха «Правда» колхозка үлэтин саҕалаабыта.

1965 сыллаахха Вячеслав Петрович тыһын холбоһон ыал буолбуппут. Владислав диэн 1966 сыллаах, Андрей диэн 1968 с. төрөөбүт икки уол оҕоломмуспут. 1966 сыллаахха мийгин үрдүк үөрэх кыһатыгар үөрэттэрэр сылтан, Дьокуускай куоракка көһөн киіриппит.

Куоракка Вячеслав Петрович милицияҕа үлэҕэ киірэр, онно эмиз таһаарылаахтык үлэлээн, милиция 50 сылы-